

תוכן העניינים

מבוא.....	1
סיפורי המעשה.....	2-3
האבות והבנים.....	3-5
ביטויי המרד.....	5-7
סיכום.....	7
רשימה ביבליוגרפית.....	8

מבוא

מטרת העבודה היא לבחון את גלגולו של סיפור מרד אבשלום (שמואל ב, "ג – י"ט) בסיפורו של סומרסט מוהם *עובדות החיים* (*The Facts of Life*) שיצא לאור בשנת 1939 ולחקור את פרשנותם של עקרונות יסוד ביחסי אבות ובנים כפי שמופיעים במיתוס המקראי על-ידי סופר בן המאה העשרים. למרות ההבדלים התרבותיים והז'אנריים ולמרות שמוהם לא התייחס בסיפורו במפורש למיתוס המקראי מצאנו קווי דמיון בין שני הסיפורים, במיוחד בכל הקשור ליחסי אב ובן. המרד של אבשלום בדוד, אביו, היה מעשה קיומי שנועד לחתור תחת המלך, להמית אותו ובסופו של דבר למלוך במקומו. מרד אבשלום הסתיים בטרגדיה - מותו של אבשלום בסערת הקרב. המרד של ניק הצעיר באביו בסיפורו של מוהם הוא הפרת משמעת מינורית ביחס למעשיו של אבשלום. זוהי מעין תמצית מיניאטורית של מרד אבשלום שבסופה שורת מחץ בעלת לקח אירוני, המעניקה פרופרציה אחרת ליחסי אבות ובנים ומפרשת אותם מחדש. תחת ידיו של מוהם הופך המיתוס לאנקדוטה, למשל ובו מוסר השכל פרגמטי יום-יומי. אצל מוהם, בשונה מהמספר המקראי, לא מדובר בתהליכים קיומיים שסופם טראגי.

המשורר והמחזאי האנגלי ויליאם סומרסט מוהם (1874-1965) הוא דמות חשובה ומרכזית בספרות המאה העשרים. הוא זכה לאריכות ימים והקריירה הספרותית שלו היתה ארוכה ופורה מאד, ומלווה בהצלחה מסחרית לא מבוטלת. יצירותיו תורגמו לשפות רבות וזכו לעיבודים קולנועיים, והתקבלו בצורה חיובית מאד מיד לאחר שנכתבו (*חוד התער, הפרוטה והירח, ליזה מלאמבת, הצעיף הצבעוני, בכבלי אנוש ועוד*). מוהם כתב בז'אנרים אחדים ובהם גם סיפורים קצרים מהם כתב כמה עשרות. אחת התכונות הייחודיות לסיפוריו של מוהם היא הגישה הדידקטית, או מה שנקרא על ידי אדמס (2016) "רצינות אתית". ברבות מיצירותיו, כך אדמס, שואל מוהם שאלה קיומיות: "איך עלינו לחיות את חיינו?" ומנסה לענות עליה. הוא גם התייחס לענין זה באוטוביוגרפיה שלו שיצאה לאור בשנת 1938 כאשר כתב כי על יצירת אמנות להימדד על ידי פירותיה מאחר שיצירת אמנות היא אחד מערכי החיים המרכזיים. לתפיסתו של מוהם על האמנות ללמד את המין האנושי מה היא צניעות, סובלנות, חכמה ונדיבות. לדעתו ערכה של האמנות אינו ביפיה אלא "בנקיטת הפעולה הנכונה" (Adams, 2016, p.46).

גישה דידיקטית זו בה נוקט מוהם, מולידה התייחסות קלילה והומוריסטית לעתים גם לסוגיות כבדות משקל כמו מרד של בנים באבותיהם, כפי שקורה בסיפור בו אנו דנים. התייחסות דומה לסוגיות רציניות חיפש הסופר ישראל אלירז (1980) במחזות העוסקים בדמותו ובעלילותיו של דוד המלך, הדמות המרכזית במיתוס המספר על מרד אבשלום. שלושה מחזות כאלה מצא אלירז בספרות העברית: *כתר בראש* מאת יעקב שבתאי, *בחיק המלך* מאת מיכאל אלמז ו-*הדוב או מורד*

ומלך מאת אלירז עצמו. מחזות אלה, לטענתו של אלירז, חורגים מכלל הספרות העוסקת בדוד המלך בכך שהם לא צמודים לסיפור המקראי והופכים את המלך ל-"מלך אנושי מאד ונוגע ללב" (אלירז, 1980, עמ' 335). לטעמנו, כך בדיוק נהג סומרסט מוהם בטיפולו ביחסי אבות ובנים. גם האב וגם הבן בסיפור "עובדות החיים" הם אנושיים ונוגעים ללב.

סיפורי המעשה

סיפור מרד אבשלום (המופיע כאמור בספר שמואל ב' פרקים י"ג-י"ט) הוא גירסא של מיתוסים דומים בתרבויות אחרות, שהם כה רבים ונפוצים עד כי הפכו כמעט למובנים מאליהם. בן קם על אביו המלך ורוצה לרשת את מקומו על כס המלוכה לאחר שימיתו. רבות נכתב על הסיבות האישיות והלאומיות למרד, אלא שבעבודה זו נתמקד במה שנוגע במישרין ליחסים בין דוד האב לאבשלום בנו. ובכן, התקוממותו של אבשלום מובאת בסיפור המקראי באריכות ובשלבים, כאשר הדרמה נוצרת מכך שכל שלב הוא קיצוני יותר מקודמו, נועז יותר מקודמו ומסוכן יותר מקודמו לכל הנוגעים בדבר.

המניע למרד אבשלום היה כנראה העובדה שהוא הבין שהוא לא יהיה יורש העצר ולא יזכה לשבת על כס המלוכה לאחר שאביו ימות. הסיפור מתחיל למעשה ברצח אמנון, אחיו של אבשלום על ידי עושי דברו של אבשלום כנקמה על כך שאנס את אחותו תמר. הנסיבות בהן התרחש הרצח היו באירוע שמח לכאורה- חג הגז. אבשלום הזמין אמנם את אביו, דוד, להשתתף בחג, אך דוד סירב להגיע. כאן נזרע זרעו האלים של הקונפליקט, אשר ילך ויגבר עד כדי הכרזת מלחמה תוך שימוש בתחבולות מודיעיניות. מחשש לנקמה על רצח אמנון, ברח אבשלום מפני דוד אל סבו מצד אמו, תלמי מלך גשור. לאחר שלוש שנים של נתק, התפייסו האב והבן.

הפיוס התפרש על ידי אבשלום כמפגן של חולשה מצד דוד, והוא מיהר לנצל את חלון ההזדמנויות והחל למשוך את לב העם אליו על ידי הטלת ספק ביכולתו של דוד להנהיג, ומיד המליך עצמו למלך בחברון והכריז מלחמה על אביו. דוד יצא בעקבותיו ואבשלום נכנס לירושלים, המליך את עצמו למלך ושכב עם פילגשי דוד בפרהסיה כאקט ראוותני של כיבוש. מכאן ואילך החל מאבק צבאי לכל דבר בין מחנה דוד למחנה אבשלום, אשר בסופו הובס אבשלום בקרב ביער אפרים על ידי מצביאו של דוד יואב בן צרויה, ממנו ביקש דוד לשמור על אבשלום: "וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת יוֹאָב וְאֶת אֲבִישִׁי וְאֶת אֶתִּי לְאֹמֶר לֹאטְ לִי לְנֹעַר לְאַבְשָׁלוֹם וְכָל הָעָם שִׁמְעוּ בְּצֹאת הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל הַיָּרֵיחַ עַל דָּבָר אַבְשָׁלוֹם."

(שמואל ב' י"ח, 5). הקרב הסתיים בטרגדיה אישית כאשר שיערו של אבשלום, אחד מהסימנים המובהקים ליפי תארו, הסתבך בענפיו של עץ אלה והוא נותר תלוי בעוד הפרדה עליה רכב המשיכה לדהור קדימה בלעדיו. לאחר שהגיעה הבשורה המרה לדוד, הוא נשא קולו בקינה המפורסמת בה הוא מבקש לתת את נפשו תמורת נפש בנו: "וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ וַיַּעַל עַל עֵלִית הַשָּׁעַר וַיִּבֶן וַיֹּאמֶר בְּלָכְתִּי בְּנִי אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי אַבְשָׁלוֹם מִי יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַחֲתֶיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי" (שמואל ב', י"ט, 1).